

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeik, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Isten létét

begyőzőn igazolja az emberiség közös megegyezése is.

(Folyt. és vége.)

(Thomistico-philosophiai elmefuttatás.)

Az emberiség kebelében vannak eszmék, melyek közösek az egészszel, úgy mint az egyedek közt; melyek idő folytán nem enyésztek el, nem váltak pusztá hagyományyá, hanem a mint meg voltak az ókor ismert népeinél: úgy megvannak a közép- és uj-kor minden népeinél. Nincs nemzet vagy ember is, mely ne tudná, hogy ő létezik, hogy neki táplálékra van szüksége, hogy él és így egykor meg fog szünni, elenyészni. Minden ember tudatával bir, hogy van természet, hogy léteznek testek, de azt is hitte mindig, hogy ez életen túl van még egy boldogabb, örökké tartó élet, tehát hitte, hogy a lélek halhatatlan. Mindezen eszméknek közös alapja és koronája az Istenben való hit, mely, mint láttuk, közös az egésznél ép úgy, mint az egyeseknél. Ezen eszmék oly általánosak, hogy feltalálhatni minden idők minden népeinél s oly mélyen vésődnek az emberek életébe, hogy soha sem volt ember, mely azokat akarva és nem akarva ne tudta és hitte volna. Ezen eszméket sohasem változtatta az idők változása, folyama; századok jöttek és multak jó és balsorsban, háboru, inség pusztították az emberek és változtatták a népek intézményeit, törvényeit; de ezek soha sem változtak, sohasem törölödtek ki az emberiség kebeléből. — sőt mindinkább megerősödtek, és mélyebb gyökeret vertek, mert most is hiszi mindenki, hogy ő létezik, hogy van természet, hogy vannak testek, hogy táplálkoznia kell, hogy egykor meg fog halni és az örökkévalóságba megy át, de azt hiszi, s mennyivel tisztábban, hogy létezik Isten. *Ezen eszmék csak a természetből származhatnak*, mert, ha igaz az, hogy az okozat a neki megfelelő okot követel, akkor ezen az egész emberiséggel közös, általános, mindenütt ugyanoly alakban

létező és soha meg nem szünt és nem változott eszmék is oly okot követelnek, mely az egész emberiséggel legyen közös, általános, mindenütt ugyanoly alakban létező, soha meg nem szünt és nem változott. *Ilyen ok pedig maga a természet.* Ha minden az emberiségben létező más eszmék, intézmények, kezdettől fogva nem léteztek, nem voltak általánosak, közösek, mindenütt ép oly alakban, hanem idő folytán keletkeztek, változtak és elenyésztek: akkor azon közös eszmék csak oly okból eredhettek, mely állandó: ilyen pedig csak a természet; akkor azon közös eszméknek nem az ember, nem az emberi okoskodás, vagy önkény adott létet, hanem az emberi természetbe, mely nem függ az embertől, annak alkotója, Isten oltotta. Ez nyilvános és a józan észnek jogos s természetszerű követelése. Mert kérдем, gondolhatja-e valaki azt, hogy a teremtés után századokkal találta fel valamely okos ember, hogy táplálkoznia kell, hogy létezik, hogy meg fog halni és hogy van örök élet? — Nem, ez ellenkezik magával a józan észszel és önként következik az emberi természetből, tehát az Isten eszméje is az emberi természetből származhatik. De látuk mi kívántatik meg arra, hogy valamely eszme közösnek mondassék s következőleg a természetből származottnak.

Hogy valamely eszme közös legyen és a természetből származott, megkívántatik, hogy 1) legyen általános, folytonos és állandó. Ilyen az isteneszme — mely, mint láttuk, élt a világ minden részeiben lakó művelt és műveletlen népek közt; tehát általános, mely sohasem szakadt meg az első embertől kezdve mostanig, hanem folytonosan élt; tehát folytonos — mely az idők folytán nem változott, nem volt változásnak alávetve, s nem is lehet s akkor az oknak, melyből származik, meg kellene változnia, de az nem lehet, hanem fen fog állani és fenállott mindig — tehát állandó. Szükséges, hogy valamely eszme közös, ennél fogva a természetből folyónak mondassék

Mai számunkhoz egy negyed'v melléklet van csatolva.

ugy, hogy a józan ész alapelveivel megegyező legyen és a józan ész minden követelményeit kielégítse. Ilyen az Isten eszméje. A józan ész a létezőket vizsgálván, azok végokát keresi és megtalálja Istenben, a természetben mutatkozó törvényeknek törvényhozóját keresi és megtalálja Istenben — mozgást lát a természetben, ennek mozgató erejét keresi és megtalálja Istenben. A véges emberi ész végtelenre törekszik s Istenben megnyugszik. A józan emberi ész azt követeli, hogy az, ki adója a véges emberi életnek és boldogságnak, legyen örök élet és végtelen boldogság és ilyen Isten. Oly eszme ez, mely a józan ész minden kívánalmainak eleget tesz; mely kiállja a mérész emberi ész kritikáját, sőt minél jobban vizsgálódik valaki és törekszik annak ismeretére, annál világosabb.

3. A közös eszmének a természetből kell származnia. És ilyen az isten-eszme. — Nem adhatott létet ennek a tudatlanság, mert minden mi tudatlanságból ered, elenyészik és a józan ész kritikáját nem állja ki; nem a félelem, mert a félelem inkább elvetné, mint magára vállalná; nem erkölstelenség, mert ellenkezik, hogy a bűnös saját akaratából büntetőt vegyen fel, nem csalás, mert lehetetlen az egész emberiséget primitív eszmében félre vezetni.

Minden embertől eredett változó, nem általános, nem közös, elenyészett, vagy el fog enyészni; de az isten-eszme nem változó, általános, közös, állandó, soha sem enyészhetik el; tehát nem az embertől származott, ha pedig nem az ember adott létet ez eszmének, akkor szükségképen az ember Alkotójától kellett beléteremtőnie és, ha az Alkotó adta az eszmét és alkotta belé az emberi természetbe, akkor igaz. A természetből származó eszme csak igaz lehet, mert teremtsénél fogva a jónak és igaznak felfogására van hivatva. Ha az ember természeténél fogva hamisat, csalfát fogva fel: ha az emberi természet a józan ész világánál az élet főbb princípiumai körül tévedhetne; akkor magát a természet Alkotóját kellene vádolni, ezt pedig még gondolni is a legnagyobb absurdum. A mint láttuk, az emberiség Isten létében közösen megegyezett, e közös megegyezés csak az emberi természetből származhatik, de mivel az, mi a természetből van, csak igaz lehet, következik, hogy az emberiség megegyezése Isten létében, mely a természetből származik, igaz; tehát igaz, hogy van Isten.

Az emberiség közös megegyezésére nem lehet adni, mondja Bayle, mert nem bizonyos, vajjon mindig így éreztek-e, és így hitték-e a nemzetek, továbbá létezhetnek nemzetek melyekről még eddig senkinek sincs tudomása, s így nem lehet tudni, vajjon hisznek-e vagy nem. — Az ember szabad akaratú lévén felruházva Alkotójától, tőle függött, hogy imádja-e vagy ne az ő Istenét, betöltse-e a számára kijelölt helyet vagy ne. E mellett még a rosra is hajlandó lévén, nem lehet csodálni, ha néha annyira megromlottak az emberek az erkölcsösségben, hogy Istenre nem gondoltak. Erre napjainkban is találunk példát. Vagy nem látunk-e embereket, ma is — kik halálos bűnökkel moeskolják be lelkiüket, de mégis a templom küszöbét tiszteletteljesen lépik át, hódolatukat fejezván ki ez által az iránt, kinek házába belépnek.

Voltak népek erkölcsükben megromlottak; de népek, melyeknek hitők, isteni tiszteletők ne lett volna — soha. Mert ha a megromlott népek vallástörténetét vizsgáljuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy e népek kebelében a hit nem szűnt meg, csak elhomályosított, a mennyiben saját belátásuk szerint bűnös állapotuknak megfelelőleg alkottak maguknak Isteneket. — Léteznek népek, melyek talán nem ismeretesek a világ előtt még, de a mennyre ismeretes a földgömb, és annak minden részei népeivel, bizton mondhatjuk, hogy ez az egész emberiség és a közös megegyezés az egész emberiségé. De tegyük fel, hogy csakugyan vannak ismeretlen (emberek) népek és azoknak is hitéről biztosak lehetünk, mert azoknak is eo ipso mivel emberek, hinniök kell. De tegyük fel, hogy nem hisznek, úgy is ez oly kicsinyiség az egészszel szemben semmi, tehát számításba nem jöhet.

Sok népet említenek a történészek, költők és bölcsészek, melyek istentelenek voltak — mondja Bayle — vagy a melyek semmi külső jelt nem hagytak hátra — melyről hitőkre lehet következtetni, tehát az emberiség közös megegyezése nem igaz, következőleg innen Isten létére nem lehet következtetni. Igaz, hogy említenek népeket, mint istenteleneket, de ezek csak szorványosan mutatkoznak, s oly kevés számban, hogy ebből arra következtethetni, mintha az emberiség nem hinne Isten létében, éppen annyi, mint abból, hogy néha vak emberek is vannak, arra következtetni, miszerint a látás esetleges. De ezen népek továbbá vagy azért neveztetek istenteleneknek, mert erkölstelenség voltak, vadtermészetűek és ellenségei aszomszédoknak, vagy nem azon istent vagy isteneket imádták, mint a szomszéd népek. Így a zsidók, midőn valamely nép igája alá jutottak és azon nép bálványait nem imádták, istenteleneknek mondták, pedig tudjuk, hogy az egy igaz Istent imádták, tisztelték. Hogy a keresztényeket is istenteleneknek mondták, gyakran tanuskodnak erről Justinus, Arnobius Minutius, de csak azért, mert a pogányoknak, szomszédnépeknek isteni tiszteletét nem tarták meg és bálványisteneiket nem tisztelték. Voltak a bálványozásban tengődők pogány népek között kimagasló egyének, kik belátva annak haszontalanságát, az egy igaz Istent ismerték el, s mivel megvetették a bálványokat — istenteleneknek tekintettek, s mint ilyenek az államra veszélyeseknek tartatva, halálra kárhoztattak. Ilyenek: Socrates, Aristoteles.

Vannak emberek, bölcsészek és más, néha nagy emberek is, kik fertelmes életükkel azt mutatják, miszerint nem hisznek és néha szóval is kiáltják, de ezzel nem azt mondják, hogy nincs, hanem csak óhajukat fejezik ki — hogy bár ne léteznék, így akarván elaltatni a lelkiismeret szavát, mely tudja, hogy él ki mindezekért ítélre hív fel és büntet.

Azon ellenvetésre, miszerint némely népek istentiszteletének jelei nem maradtak fenn, azt mondom, hogy azon vallási emlékeket az idő mostohasága megsemmisítette, vagy még nem találtattak fel, vagy azon Canadai-val felelek, ki azt mondá kérdezőjének, hogy nálók az Istent nem külsőleg, hanem szívben bensőleg imádják.

Nálok mindenki saját szívében épít hajlékot Isten imádására és az isteni tiszteletet mindenki saját akarata szerint végzi. Tehát, hogy némely népek vallásméltai nincsenek fenn, abból nem lehet következtetni vallástalanságra.

Az emberiség közös megegyezéséből Isten létére következtetni nem lehet, mondja ismét Bayle, mert e vélemény vagy a törvényhozók és fejedelmek ravaszágából eredett, vagy félelemből és a természet erejének ismeretlenségéből, vagy ferde nevelésből. Hogy a törvényhozók törvényeinek szentesítésével a népeket e törvények elfogadására, és megtartására kötelezhessék, szükségesnek látták, mint Bayle mondja, egy felsőbb lény eszméjének létét költeni, mely lény törvényt adott, mely lát és igazgat mindenedet, mely látja az emberek véteit e törvények ellenében, sőt még gondolatjukat is, s ezért megbünteti a vétkezőket. De ez állítás éppen Isten léte mellett bizonyít — mert, ha csak ily felsőbb szellemi lény létének eszméin, ösztönözték a népet a törv. megtartása a társadalmi élet felállítására, akkor ez az ő létének szükségessége mellett bizonyít. Ha nem ők költötték, akkor annak már épen a nép kebelében kelle hogy éljen, mert különben nem hivatkozhattak volna rá. Ha pedig e nép kebelében élt e hit egy felsőbb lényben, törvényeket pedig mindenütt látunk a földön, emberek társadalmi viszonyok között éltek, akkor biztos az egész emberiség megegyezése Isten létében, tehát biztosan következtetjük innen, hogy van Isten. Detovább lehet e hinnünk, hogy a népek elfogadták volna ez eszmét, a törvényeket, melyek terhet tettek vállalkra és el ne üzték volna a törvényhozókat, ha meg nem lettek volna győződve az Istennek létezéséről.

Nem adhatott eredetet az eszme létének a félelem. Ez ellenmondás önmagában t. i. oly lénynek uralmát önkényt venni magára, melyről hiszi, hogy őt ismeri — cselekedeteit szemmel kíséri, és megbünteti, ily körülmények között még a létezőt is elvetné. Nem eredithet félelemből, mert, bármely nép vallástörténetét és hagyományait vizsgáljuk, azt látjuk, hogy Istent kegyesnek, jónak, jutalmazónak és örök boldogság adójának nevezték. Tehát nem félelem és remegéssel fordultak hozzá, hanem szeretettel és reménnyel. Az emberek, midőn Istent uroknak, mesteröknek, atyjoknak nevezték el, világosan bebizonyították, hogy az Isten eszméjét nem szülhette félelem, mondja de Maistre. Az igaz, hogy midőn szerencsétlenség, inség és különbféle csapások érték a nemzeteket, felsőbb erőhöz folyamodtak segítségért; de folyamodhattak volna-e, ha azelőtt nem tudták volna, hogy segíthetnek. Nem csapások, inségek és általában félelem adott létet ezen eszmének, ez csak felköltötte és élénkítette a már meglévő hitet.

De tegyük fel, (meg nem engedve) hogy a félelem adott létet ezen eszmének, hogyan egyezett volna meg abban az egész emberiség, ha nem lett volna meg már azelőtt az emberi természetben. Tehát így is biztos az emberi ész közös megegyezése Isten létében.

Midőn az ember hitét elhagyva minden Isten és ember közti köteléket széttépvé, magát a természet erőinek hatása alatt látja, az erők működését észreveszi s mitsem

tud róluk, midőn saját magát sem ismeri, valóban ilyenkor megretten saját tudatlanságán, megkicsinységén és mulandóságán s már önkénytelenül is azon kérdésre jön: honnan mindez? Elvitatlan tény, miszerint az ember már természeténél fogva hajlandó a természeti okok vizsgálására. Midőn pl. a napfogyatkozást, a földingást, az égi testek mozgását, menydörgést, villámlást stbbit észreveték, s mindezeknek okát nem tudták, könnyen azon tudatra jöttek, miszerint létezni kell egy tökéletesebb lénynek, mely ezeket ismeri és mely ezeket létre hozza és rendezi. De most kérdem, ha az egész emberiség e működéseiből a természeti erőknek jött az Isten ismeretere, ha nem lett volna igaz, hogyan lett volna képes az az egész emberiséget áthatni, s kérdés, elfogadta volna-e azt az egész. De bár mint is vegyük, bizonyos az — hogy megegyezett benne az egész emberiség, tehát — igaz. Továbbá természeti erőknek ismeretlensége inkább elvon Istentől, mert eddig a hány igaz és valódi természetű tudós volt, mind hitt Istenben, míg a tudatlanok számtalan tévelynek voltak okozói.

Isten eszméjének létet nem adhatott továbbá a hibás nevelés sem, mert, ha hisz a mostani nemzedék azt kell következtetnünk, hogy a szülőktől kapták e hitet; de ezek is egykor ivadéknemzetek valának, — s ez eszmét ők is szintén atyáiktól örökölték, de, ha ez így megy, akkor végre vissza kell menni az emberiség közös törzs-atyjához, ki vagy saját természetéből kitolyólag jött Isten ismeretere, s ezen hitet átruházta utódaira, s akkor helyes, mert mint láttuk az emberi természet nem tévedett; vagy maga az emberi természet alkotója nyilatkoztatta ki magát az embernek s ekkor még a kétség árnyéka sem foghat fenn. Továbbá bármely vallási rendszert találtak ki eddig; bármily nagy fontosságot tulajdonított is alap-tételeinek valamely nevelés: az mind elenyészett, vagy magával a szerzővel vagy, ha fennmaradt is egy időre, néhány század, vagy talán tized alatt csak a rendszer pusztaneve alatt szerepel. De bármely nemzet életére tekintünk, azt látjuk, hogy a legkülönbözőbb nemzetek kebelében bármily különböző nevelési rendszer mellett az Isten eszméje az alapot képezte, tehát nema nevelés adott ennek létet, hanem erre mint alapra épült a nevelészet. Tehát, ha ez eszme nem magából az emberi természetből folya, ennél fogva, ha igaz nem volna: lehetne-e gondolnunk, hogy a világ minden nevelői s az emberiség kebelében a szülők, ez egy eszmében oly különbféle viszonyok között megegyeztek volna. Végre Bayle nagy bölcsen azt mondja, hogy a papok adtak létet ez eszmének, mert addig a nemzetek mit sem tudtak Istentől, míg papjaik nem voltak. Sohasem létezett nemzet — melynek papjai ne lettek volna, kik, mint közvetítők Isten és ember között, a mennyire csak visszatekinthetünk a történelem minden nemzet kebelében éltek mindig. De csodálatos és bámulatra méltó, hogy miképen egyeztek meg Isten létében minden időben a különbféle világrészek papjai, holott Amerika papjai sohasem jártak Athenbe vagy Aegyptomba vagy Rómába, hogy az ottlétől eltanulják — de tegyük föl, hogy a papok jutottak először az

eszme ismeretére és tőlük terjedt el a különféle népek közt, (de még nem engedve) ha megegyeztek abba, minden idők népei tudásaival együtt, akkor már közös megegyezés, melynek tárgya csak igaz lehet. Továbbá már magának a „papság”-nak fogalma azt követeli, — hogy ez eszme már előbb létezett a népek kebelében, mert fogad-e az ur szolgát anélkül, hogy már előre ne tudná, hogy miért fogadja. Előbb hitte az emberiség — hogy van Isten, ki teremtett, fenntart és kormányoz; előbb élt a tudat, hogy őt megbántotta — hogy tehát ki kell engesztelnie, de erre magát nem érezvén elég tisztának és érdemesnek, kebeléből erre érdemes egyéneket szemelt ki, kik helyette áldozzanak. — Így eredett a papság. De mivel az ember mint ember teremtésénél fogva teremtésének első pillanatától kezdve mindig hitt, ennél fogva nem csodálandó — hogy papok mindig voltak. Ha tehát hit és papság fogalmát tisztán felfogja az ember, minden bölcsészeti okoskodás és a józan ész azt dictálja, hogy előbb hitt a nép, mint létezett a papság: tehát ennek létét nem adhattak a papok.

Ha tehát ez eszmének létét nem adhat ott sem az egyszerű, sem a népek tudásainak vizsgálódása és tudománya, — ha ez eszmét nem szülhette a törvényhozók ravaszsága, sem félelem, sem a természet erőinek ismeretlensége, sem a hibás nevelés, sem a papok hazugsága — s mégis mindig, mindenütt tudós és tudatlan az egész emberiség, megegyezett ez eszme Isten létében, kérdem: honnan az egésznek megegyezése ez egyben, — honnan az erős és megtörhetetlen ragaszkodás ez eszmehez minden viszontagságok közt, minden időben; honnan van az, hogy soha család, társadalom nem létezett a nélkül, ha nem onnan, mert alapjai: t. i. a természet közös az egészszel, és soha meg nem ingatható. Csak a természetből származhatott ez eszme, ha pedig a természetből származott — akkor igaz: Tehát az emberiség közös megegyezéséből igaz az, hogy:

Van Isten!

T Á R C Z A.

Főpásztori látogatás

a sepsi-miklósvári esperesi kerületben.

A messze terjedő erdélyi egyházmegyének sepsi-miklósvár-brassói decanatusa és szőlő-fogarasi esperesi kerülete részesült a folyó év tavaszán azon örökre maradandó nagybecsű szerencsében, hogy Erdély valóságos apostoli buzgalmu püspöke magas látogatására méltatta, s áldó kezeit kiterjesztve tiszta ajkainak hő imáját rebegette le mindazokra, kiknek szive tizenkét egész éven át epedezett a főpásztori áldás üdítő harmata után. Már a múlt évben, midőn csaknem két hónapig tartó, emberi erőt majdnem felülmuló apostoli munkálkodás után Sepsi-Szent-Ivánon mintegy átrepült s mi üdvözlétre sieténk, nagy örömmel téltött el kedves ajkairól elröp-pent ama biztatás, hogy: ha a jó Isten élete és drága egészségének kedvezni fog, meg fog látogatni. Azért a

várva várt tavasz sem volt kedvesebb reánk nézve, mint a tavasz kedves hírnöke, a feckével jött azon kellemes értesítés, hogy Főpásztorunk ő nagyméltósága a megerősítés kegyelmének kiárasztása végett vidékünkre fordította atyái figyelmét. Az atyái ígéret teljesült, a gyermekek látták a jó atyát, s a gyermeki szív őszinte öröm érzelmeivel nyilvánították, a hol csak megfordult, iránta tiszteletüket. Erről már eddig is tudomással kellett volna bírniok e becses lap olvasóinak. Én azonban elodázhatlan teendőim miatt eddig a legjobb akarat mellett sem tehettem, de megvallom, nem is volt szándékom, mert azt hittem, hogy ez az enyémnél avatottabb s mindenesetre hivatottabb tollakra bízott. Ez azonban nem történt s így, talán bár későn, mégis jónak látom Főpásztorunk látogatása s e látogatás által okozott kedves benyomások-ról egyetmást elmondani.

A csik-somlyói tanító-képezde negvedszázados jubileumát megünnepelve, a mint már e becses lapban levolt írva, folyó június hó 3-án a délutáni órákban érkezett Mikó-ujfaluba a fáradhatlan főpásztor, a honnan 4-én szintén délután a köröspataki gróf Kálnokyak legszebb négyes fogatán indult el s a köröspataki határ szélén jövetelére várakozó díszesen öltözött lovas banderium egyik tagja t. Fejér Károly számtiszt által röviden, de annál szívélyesebben üdvözöltetve a banderium vezetése mellett, Köröspatak valamennyi hitközségei harangjainak ünnepélyes zugása, ágyu moraj, nemesak, hanem valóságos villámlás s azt követő légerázó menydörgés közt, viharban a falunak zöld lombok és virágkoszorúkkal díszített utcáin, nemesak Köröspatak hanem a szomszéd Arkos és Kálnok minden rendű lakóinak harsogó „Éljen”je által fogatlatva, hála Istennek, a rendkívüli rossz idő daczára a legkisebb kellemetlenség nélkül vonult be a díszes szentegyházba. A szokásos imák elvégzése s áldásának kiosztása után innen az ujonnan épült csinos plébániai házba kísértetett, a hol, miután a legjóságosabb atyái szív hangján a lelkészek szerencsét és áldást kívánt volna s az üdvözlésére siető nemes főurak u. m. nsgs Kálnoky Imre és Félix testvérgrófok s báró Apor Gábor Háromszékmege nagyérdemű alispánjával egy pár perczig a legszívélyesebben társalogva a községi előljárósnak, majd az egyáztanácsnak fogadta szívélyes üdvözlétét, mindenirehez egy pár nyájas atyái szót intézve. Ezután alig egy pár percznyi pihenés után kísérő papjaival a kedves lelkű gróf Kálnoky család hagyományos vendégszeretetét vette igénybe s nemesak az izlésteljes vacsorát költé el kedélyes társalgás közt, hanem Imre gróf főgondnok ajánlatát elfogadva éjeli szálásra is a ritka csín, fény és pompával berendezett udvarban maradt.

Június 5-én volt a köröspataki hivekre nézve 12 év óta a legkedvesebben várt napok egyike, melyet már kora hajnalban ágyu moraj adott tudtul a községnek. A jó főpásztor megérkezése fölötti öröm nyilvánult mindenfelé, az öregek könnyes szempilláin, a férfiak derült homlokán, az asszonyok mosolygó arcán és a gyermekek kedves énekében egyaránt. A templom nem volt képes befogadni a mindenfelől összesereglett hallgatókat, akik nemesak

merő kíváncsiságból sereglettek össze, hanem hogy főpásztori áldásban részesüljenek, hogy a Szentlélek hét ajándékait elvegyék, hogy szózatot halljanak, mely ne csak oktassa, hanem a szív mélyébe hatoljon, annak hidegségét melegesse, keménységét meglágyítsa s törekvésében lángoltassa. S a drága főpásztor mindezen ohajnak eleget tett, mert nemcsak áldó kezét terjeszté ki fölöttünk, nem csak imádkozott lángolón éretünk, s a bérmlás szentségében részesített tőb-öt, hanem szólott hozzánk, mint apostol, mint gyermekeinek üdvét mélyen szívén hordó jó atya, szólott az észhez, mely sokat tanult, szólott a szívhez, mely megindult s mindenkinél, még főurainknál is kristálytisza könnyecskéket sajtolt a szemekből, midőn a lelkész beszédjét, mely arról szólott hogy: „m i k é p munkálkodott s munkálkodik a Szentlélek az egyházban, az apostolokban, s egyes emberek szíveiben“ meghallgatva s abból kiindulva fejtegette végcélunkat, a feladatot, melyet teljesíteniünk kell, ha célunkat elakarjuk érni, apostoli szívének őszinteségével kérdeve önmagától és másoktól is, hogy mikép teljesítjük és teljesítettük kötelemünket. Majd a templom és a lelkész valóságos patronese gróf Kálnoky Felixné született báró Beér Ludmilla, ez áldott lelkű urhölgy ő méltósága által küldött gyönyörű lourdesi Mária szobrot megáldva, újból az atyák ékesszólásában áradozó ajkai, szólott oly szívindítólag, mint szólhat csak az. „Ki az ő napjaiban kedves az Urnak, mert az ő törvényét megtartotta.“

A bérmlás és az egész isteni tisztelet elvégzése után az unitárius lelkész és hitközség tisztelgését s erre mindjárt mint püspökké szenteltetésének harmadik évfordulóján a területi papságnak, kedves lelkű, jó Apát, főesperes-plébános Möller Ede ő nagysága által a legtisztább szívből fakadó szavakban tolmácsolt hódolatát kegyeskedett fogadni s mindjárt kocsira ültet mltos Apor Gábor báró ur és magas családjának szíves látogatására. Püspök urunk tisztelgetére délután 2 órakor a grófi udvarban rendezett igen válogatott terítékű diszebédén jelen voltak a papságon kívül a megye főurai, a megye főbb hivatalnokai, szóval a megye színe-java. A főpásztor ur iránt érzett mély tisztelet, az egymás iránti nemes érzelmek, nagyon természetes, mint mindenütt, úgy itt is pohárköszöntésekben nyertek méltó kifejezést, még pedig a francia pezsgővel telt első poharat Imre gróf főgondnok ur emelte nemcsak a plébánia, hanem uri házában is régen várt s szívesen üdvözölt kedves vendégére, igenszép szavakban adva kifejezést nemes szíve azon örömeinek, hogy szerencsésen érkezett körünkbe. Az egyszerre felharsant „éljen“ után mindjárt kegyelmes urunk szólott gyönyörű szavakban hangsúlyozva a történelmi nevezetességű gróf Kálnoky család egyházi és honfiai érdemeit multban és jelenben, éltetve a nagy családnak a nagy ösökhez méltó ivadéknál Imre és Felix testvérgrófokat s vallási életünk emelésére annyira drága és értékes ajándékokkal kegyeskedő távol levő Felix grófnét. A helyi lelkész Háromszékmegye főispánját Pótsa József ő méltóságát, báró Apor Gábor alispán ő méltóságát a mi kedves Apát főesperesünket,

Dávid Sándor az alispán urats Tompa Miklós szolgabíró, id. Tódor József báró Szentkereszty Béla urat kedves neje és szép gyermekeivel éltette, Nsgos Möller Ede Apát ur a távollévő Felix grófné és báró Apor Gáborné született Pálffy Fidél grófnő drága élete és egészségeért ürítette poharát. A helyi lelkész még Tuzson János ezredes, Komáromy Andor tanfelügyelő és Török Sándor unitár. lelkész urakat, utóbbi pedig újból a főpásztor ő nagyméltóságát köszöntötte: fel csinosan. — A válogatott s ritka fényfel szolgálát ebéd kedélyes elköltése után, mint a gyermekek valódi barátja az elemi népiskola ez évi zárvizsgáján kegyeskedett megjelenni ő nagyméltósága, hol a gyermekeket magához ölelő nyájassága szazok felfogásához alkalmazott kedves kérdező módora által nemcsak bennünk, hanem a gyermekek ártatlan szíveiben is kedves képét örökké maradandóvá tette.

Mire az ártatlan gyermek-világ s köröspataki híveitől s lelkészétől az atyai szív meleg érzelmeivel vett volna bucsút indítóképpen várta már a díszes banderium, a gróf Kálnokyak legszebb fogata, és számos csinos kocsis, amelyeknek kíséretében Sepszi-Szentgyörgy felé távozott, utjában Arkoson meglátogatva báró Szentkereszty Béla udvarát, főpásztori áldását árasztva a család s Murilló angvallkúhoz hasonló három kedves gyermekére, Sepszi-Szent-György határán husz kocsis volt főpásztorunk kíséretében. Itt Kühnle József ügyvéd az egyháztanács élén, a város végén pedig Császár Bálint polgármester a város összes harangjainak ünnepélyes zugása közt, több ezerre menő néptömegtől körülvéve, érkezett meg a csinos kis templomba, melegen üdvözöltetve helyi plébános s egy csinos kis leányka által, ki csinos virágescskrot nyújtott áldó kezeibe.

Már azon nap többek hódoló üdvözlését kegyeskedett fogadni. Másnap jun. 6. nemcsak az összes megyei, városi és katonai hivatalos testületek tisztelegtek, hanem Háromszékmegye felvidékének összes katolikus papsága főpásztorának látása- és üdvözléte sietett, minélfogva az isteni tisztelet a legfénvesebb segédlettel végeztetett, 88 hit újoncz részesítettén a megerősítés kegyelmében. — A plébános remek beszédjének azon részét, mely szerint a megbérmlándóknak idegen nyelvre van szükégök, oly nyelvre, melyet a világ nem beszél, nem akar beszélni, mint egy ős egyházatya fejtegette s adta értésünkre, hogy a nyelvet, céljájának megfelelőleg, mire kell használnunk s meglepő fordulattal emelte ki, hogy szent vallásunk, mint Szent István, Szent László, Sz. Erzsébet és Margit s a nagy Hunyadiak vallása a szó-szoros értelmében leginkább magyar vallás.

A szép renddel elvégzett megható szent ténykedés után a plébános vendégszerető házában 26 terítékű szigoruan bőtös, de azért gazdag és izletes ebéd várakozott, melynek a legkedélyesebb hangulatban történt elköltése közben, hogy tartalomdus és nemes érzelmektől áradozó pohárköszöntők hangzottak, az magától értetődik. Legelőször Kovács Simon plébános a nála szokásos értelem-dus szavakban köszöntötte s mindnyájunkkal együtt él

tette a főpásztor ur O nagyméltóságát, majd megyénk tevékeny kedves főispánját, Pótsa József ő méltóságát, ez pedig ritka kedvességű alispánunkat Apor Gábor báró ő méltóságát. Császár Bálint polgármester a szép reményekre jogosító kedves ifjút Tamásy Áron czerimoniáriust, majd Bálint Károly ő nagyságát, mint király ő felsége által újonnan kinevezett apátot, Bálint Károly Császár Bálintot Sepsiszentgyörgy ritka polgármesterét. Kühnle József a helybeli „esperes-pardon-plébános urat” a plébános megjelent kedves híveit. stb. Ebéd után a szövődött tekintette meg s méltatott többeket a családok közül magas látogatására.

Junius 7-én Ilyefalvára rándult ki s daczára a kellemetlen esős időnek magas állásához méltó imponans fogadtatásban részesült már a határ szélén egyik egyház tanácsos által s a gyönyörűen felzöldágzott és virágkoszoruzott templom előtt a jó plébános által szív melyéből fellakodó szép szavakban üdvözöltetve. Szent beszédje alkalmoszerűleg a bérálás szentségi jellege s szertartásainak értelmezéséről szólt, melyből kiindulva az apostoli utód, Chrysostom ékes nyelvvel nyujtott a szentkereszt jelében zászlót Isten egyháza harczosainak, atyai kebelrel buzdítván, hogy azzal ne embertársaik, hanem a világ és bűnös szenvedélyek ellen harcoljanak. 27-en részesültek a megerősítés szentségében, melynek megható szertartással történt kiszolgáltatása után a plébániai lakban a községi előljáróság, ev. ref. egyháztanács és a községi népiskola tanítóinak hódolat teljes üdvözlöt fogadta s meleg szavakban figyelmüket megköszönte. A vendégszerető jó „Mihály baci,” házigazda gazdag terítéku ebédjet, mint egyebütt, úgy itt is nemes érzelméről tanuskodó pohárköszöntők fűszerezték. Az üdvözítő társaságában Emmausba zarándokló két tanítvány szív-érzelmeivel köszöntötte püspök urunkat a lelkész, Király János Möller Ede Apát s a kerület ritka buzgalmu, szelid lelkületű esperesét, mint püspök urunk őrszemét s apostoli jóságának s szív melegének velünk közvetítőjét éltette. Kovács Simon Háromszékmegye új apátjára a kézdi-orbai kerület nagy érdemű esperesére, majd Tamásy czerimoniariusra, mint egykori kitűnő tanítványára emelte poharát. Bálint Károly Apát kanonok ő nagysága a ritka buzgó plébánosra, a jelenlevő vezértanítóra, a kerület kedves esperese pedig a kerület papságát ajánlotta a főpásztor atyai figyelmébe. Ilyefalváról Sepsiszent-Györgyre, mint főhadiszállásra visszatérve, junius 8-án a lelkész által óhajtott napon S.-Sz.-Iván részesült a főpásztori látogatás nagy szerencsében. Méltóságos báró Apor Gábor alispán diszes fogata által vezetett s számos kocsival kísért főpásztort a község végén zászlók és lobogókkal megjelent lakók élén Ilgós Seethal Ferencz, egyházi ügyeink s különösen iskoláink iránt érdeklődő áldozatkész jó főur igen csinos, s főpásztorunknál meleg elismerésben részesülő beszéddel fogadta. — A lelkész a templom küszöbénél üdvözölte. Mint mindenütt úgy itt is a szentmisét s a bérmandók áldoztatását a főpásztor végezte, a lelkész igen csinos, változatos hangléjtéssel hatásosan előadott beszédjéből a szentháromság mélyeséges titkáról szóló eszmét ragadta meg s nagyon alkalmoszerűleg —

elenlévén igen számos unitárius hallgató — a rögtönző ékesszólás legszebb remekével bájolta el mindnyájunk figyelmét, a természetből vett szép példákkal bizonyítgatván, hogy nemcsak a vallásnak, hanem magának az embernek s az egész természetnek meg vannak a maga titkai, a melyeknek mibenlétét ép úgy nem tudjuk fél-fogni, mint a mily bizonyosan tudjuk, hogy megtörténnek. A bérálás szentségében részesített 60-at. Diszebédre Seethal Ferencz ő mságához épen 20-an valánk hivatalosok, hol a legszívélyesebb vendégszeretettel fogadtatva s izletes ebéddel felüditve kedves alkalmunk nyílt szép és lelkes pohárköszöntésekben gyönyörködhetni. A főuri házigazda volt mindenestire az első, ki igen nemes jó indulatról tanuskodó toasztjában minden ünnepélyességünk központját, püspök urunk ő nagyméltóságát köszöntötte s éltette, főpásztorunk mindjárt viszonozta, mint ki már másodszer veszi igénybe a nemeskeblű házigazda kitűnő vendégszeretét s másodszer kívánja a magas családra az ég bővséges áldását és kegyelmét. Szentiványi Miklós Háromszékmegye főjegyzője báró Apor Gábor alispán urat, majd Bélydi Tivadar ősnemest, Kovács Simon szentgyörgyi plébános Szentiványi József urat, mint ki annyi nagy reményű fiaikat nevelt a hazának, majd a helyi lelkész id. Tódor József egészséges humortól szikrázó csinos toasztban éltette igen helyesen a katolikus hitélet, minden jó és nemes ügy főfactorát a főgondnokot Tek. Temesváry János személyében, szíve legbensőbb érzelmeinek adva kifejezést, midőn ő s az eléggé soha nem méltányolható érdemű kedves családra Istennek minden áldását mindnyájunk forró óhajával meg-egyezőleg méltóan kívánta. Ebéd után a jövő reményei, a gyermekek zárvizsgálatát méltatta kegyelmes urunk magas látogatására s a szakavatottan vezetett kicsiny és nagyobb gyermekeknek talpraesett feleletei nem kis mérvben nyerték meg a jó atya teljes meglegedését és kedves tetszését.

Délutáni 5 óraker Seethal Ferencz ő méltóságának csinos négyes fogatán számos koci sor által kísértetve Brassónak vette útját, utközben azonban betérve az egész vidéken méltán igen nagy becsülésben álló Temesváry családdhoz, melynek egyes közkedvességű tagjaival s a szép gyermekekkel egy pár perczig a legszívélyesebben társalgott. — Brassótól 10 kilométernyi távolra 30 csinos koci várakozott, fájdalom, a tőlünk távozó egyháztáryára, s míg mi méljen érző szomorúsággal vettünk érzékeny bucsut a jó főpásztortól, addig a brassói főcurator édes örömmézzel meleg hangokon üdvözölte s püspök urunk „hoch” és „éljen” moraj között 35 diszes koci által kísértetve a legünnepélyesebben vonult be Brassóba, hogy már másnap — jun. 9-én közel 600-at részeltessen a hét ajándékok kegyelmében s a következő napokon a decanatus többi plébániáit is atyai látogatásban részesítse.

Mi bármennyire óhajtottuk volna, a legjobb akaratunk mellett sem lehattunk tovább kíséretében ugyan, de sokkal maradandóbb és kedvesebb a benyomás, melyet a néhány napig körünkben időző jó atya ránk mindnyájunkra tett, kedves képét, mindenkit egyaránt megnyerő

és lebilincselő modora és szelid szívjósága által sokkal mélyebben véste szívünkbe, hogyszem a vele való létele még egy kedvezőn kínálkozó alkalmat a legnagyobb örömmel fel ne használtunk volna. Így történt aztán, a mint előre megállapítottuk, hogy jun. 15-én Köröspatakon a lehető legnagyobb fény és pompával elvégezvén az urnapi isteni tiszteletet s megebédelve a gróf Kálnoky udvarban hárman nem kis kellemetlenséggel sőt, hogy éppen ezen utat választottuk a végzetlenül zsörtölődő jó Mihálybácsi határozott állítása szerint valóságos életveszedelmekkel, mert felfordulás, begurulás és nyaktörés féltelmessége közt, mint hajdan Hannibál az Alpesekeket másztuk meg az ugynevezett Vadas hegyét, mely Sepsit Miklósvártól elválasztja s csaknem 5 kerek óráig tartó, részint gyaloglás részint inkább döcögés, mint szekerezés után nem kis felüdülésünkre Miklósváron Hoffman Lajos derék siculus háznál szívélyes fogadtatást és éjjeli szállást találtunk. A honnan másnap 16-án reggel Baróthra siettünk, hová főpásztorunk, miután Miklósváron apostoli működését a jó lelkipásztor és híveinek nagy felkészése közt áldásos eredménnyel elvégezte volna: még 15-én délután díszes lovas banderium vezetése alatt, több mint 30 elébe siető kocsis kíséretében valóságos diadalmenetben érkezett meg.

Igen csinos zászló alatt kivonult gyermekesereg ajkairól elhangzó kedves ének „Boldogasszony anyánk“ zengedezése közt ment a főpásztor, a sorban térdenülő hívekre áldását árasztva, a zsúfolásig megtelt díszes egy templomba, a hol díszes segédlettel végzett szent mise után a helybeli derék plébánosnak az Isten és vallás nélküli műveltségről tartott, rokonszenves modorban előadott, nagyhatású gyönyörű szent beszédjéből mintegy folytatónak kiindulva változatos, megnyerő, csengő hangon oly remek szent beszédet áradoztak tiszta ajkairól, mely meggyőzőleg hangoztatá, hogy a valódi műveltség csak a vallással párosulva képzelhető, hogy a kath. vallás nem fél a bírácska félni sem a műveltség, sem a műveltség, hogy mi katolikusok is tanultunk és tanulunk, hogy így csak az beszélhet, a kinek a Szentlélek beszélt, hogy az ő egyházát kormányozza, s így valóban nagy kár, hogy nem csak a jó Baróthiakra nézve, hanem általában szólt, hanem mindnyájunkra nézve, és a tölteket, úgy a mint elmondattak, mint a római szónoklat megannyi gyöngyét steno-graphice összerakva nem bírtuk. Ep így szólt akkor is, midőn a gyermekek izlettjes gyönyörű zászlóját megáldotta s annyit lepeit: Jézust, a gyermekek valódi barátját, s Máriát, a Jézus és a gyermekek édes anyját nekik megmutatva, által a bölcsesség és kedvességben növekedő Jézus példája szerinti életre és engedelmisségre oktatta s Máriának szeretetére biztította. 215 hitujoncztól részesített a bérmálásban s nem ut eggyebűtt, úgy itt is szentséges atyánk által ezen alkalomra engedélyezett teljes bucsuban, részvétellel mind azokat, kik az egyház kívánalmának eleget tettek.

A több, mint 4 egész óráig tartó fényes isteni tisztelet a plébános urnál 36 terítékű gazdag ebéd követte.

Édes örömezzettől forrón dobogó kebel nemes érzelmeit tolmácsolta igen szépen a plébános, midőn a nemsokára távozó apostoli férfiut felköszöntötte. Az atyai jó indulat meleg szavaival viszonzta ezt mindjárt a főpásztor, éltetve a plébánost, mint egykori káplánját és Baróth községet, a mely annyi jeles fiaikat adott a haza, egyház és tudományának. — Ezután a pohárköszöntések egész legioja indult meg s méltán, mert az egész vidék színe-íava, intelligenciája a főpásztor hódolatára sietve valláskülömbőség nélkül részt vett a mély hódolattal párosult szeretete lakomáiban. Szép szavakban lett felköszöntve püspök urunk jobb keze Möller Apát ur, azután Révay Pál bacsoni lelkész által a reformátusok részéről, s Gyöngyösy vargasi esperes által az unitáriusok részéről újból főpásztorunk, Kovács Simon által a katolikus és protestansok közötti békes harmonia, Gregus által ifj. Daniel Gábor és Zathureczki képviselők, Daniel Gábor, mint unitárius részéről a kath. papság stb.

Erre már elérkezett, a mitől féltünk, a távozás pillanata, mert kegyelmes urunk már 3 óraker tőlünk és a székelly földtől szívélyesen elbucszuva a Zathureczky képviselő ur fogatán harsogó „éljen“ között sokak által kísérvé Agoston falvára sietett, hogy további fáradaalmas utját Kőfalom felé folytassa. Mi pedig fájó lélekkel, de tiszta keblünk azon forró ohajával válnék el, hogy: Isten kegyelme vezérelje lépteit, áldja meg munkálkodását, vezesse szerencsésen vissza székhelyére, hogy minket szerető atyai szívébe foglalva meggyéjt a Szentlélekben igen sokáig kormányozhassa!

Regius.

Kisebb közlemények.

— **Vidéki levél.** Püspök urunk ő nmlgának bérmautájára vonatkozólag a következő részletes, s mai „Tárca-zánkát“ kiegészítő leírást vettük illetékes kezekből: Fogaras 1884. jun. 19. — F. hó 3-án Bodolán bérmált ő excellenciája, Bély Tivadar a határ szélén nagy banderium kíséretében ünnepélyesen fogadta, ebédén is ő nála voltunk. — 14-én Alsó-Tömösön már csekélyebb parádé volt, ebédre is visszatértünk Brassóba, honnan d. u. 3 óraker indulunk Miklósvárra, utban látogatást tett ő excájja Hidvége, gr. Nemes Jánosnál, Linck es iládjá igen nagy örömben volt a látogatás miatt, tovább menve már Bölönben a miklósvári nagy banderium váraozott ő excellenciájára. Nagyaján Eltes Zsigmond járásbíró üdvözölte az érkező püspököt s ekként a banderium és ropant Locsisor kíséretében jöttünk Miklósvárra, hol 15-én a bérmáltak száma 118 volt, a plébánosnál elvégzett ebéd után a miklósvári banderium újból kirukkolt Baróthra kísérendő, — utban Köpecz ünnepélyesen fogadta, minden mozogni tudó ember a felállított diszkapunál volt — a népbanda játszott, Köpecznél már csatlakozott a Baróthi banderium 70 lovas, és 40 kocsis, oly nagy menet fejlődött ki, minőt Baróthsohasem látott, a baróthiak kik még a választás mámorában voltak, eget rázó éljenzéseket hallattak. Baróth főtere estve ki volt világítva, a nép ujjon-

gott örömeben, innen 16-án d. u. 3 óraker roppant kísérettel vonultunk Agostonfalvára az indulóházhoz, s vonattal mentünk Homoródig, hol a kőhalmi deputatió várt ő excellentiájára, itt Simay aljárásbíró üdvözlőlvén ő excellentiáját. Kőhalomba érkezvén, a járásbíroság, szász ecclesiá és a pénzügyörsegi hivatalok tisztelgése után ő excája Lukácsfy Kristóf főgondnok kalauzolása mellett megtekintette Kőhalom csaknem romban heverő várát, a nagy magasságban levő várhoz meredek hegyen juthatni, melynek megmászása az az előtthulló eső miatt nagyon veszélyesnek ígérkezett. Hála Istennek, ő excellentiája még sétabotot sem véve kezébe, gyorsan a vár legfelső magaslatára emelkedett, s az innen mutatkozott gyönyörű kilátás — mint mondá — bőven kárpótolta a feljutás fáradalmait. Itt a bérmlás 17-én ment végbe, fáj az ember lelke, ha az idevaló katoliknsok kevés voltára és lágy-melegségére gondol. Itten ebéd allatt nsgos Möller apát-esperes ur, mint kerületének utolsó plébániájában lelkesen köszöntvén — bucsut vesz ő excellentiájától. Ő excellentiája megható szavakkal mond köszönetet az ő kedves barátjának s a kitünő jó papnak, s szívből kívánja, hogy Isten azon férfit, kit annyi sok kegyelemben részesített, az egészség kegyelmével is állandóan megáldani kegyeskedjék. Ebéd után tüstént Fogarasra vette útját ő excellentiája, hová nsgos Möller apát ur is elkísérte. — Veniczen a szeben-fogarasi esperesi kerület határszélén nsgos György István apát-esperes Simon Jenő fogarasi lelkész kíséretében meleg szavakban üdvözlí az érkező püspököt, Sárkányon 40 csikós egyenruhába öltözött lovas vette körül a püspököt szállító kocsit. Fogaras határszélén roppant kocsisor várakozott, hol a város róm. k. hívei nevében Keresztényi városi főbíró kitünő szónoklattal fogadta ő Excellentiáját, ki a szívességet megköszönve örömmel constatálja Fogaras hitbuzgó és áldozatkész tevékenységét. Azután a conventbe hajtattott. Vacsora után imposans fáklásmenet vonult a fogarasi szent ferenczrendű ház díszes udvarára, honnan Gál Domokos jbirósági albíró csinos beszédben üdvözölte az áldozatkész és fáradhatatlan főpapot és kitünő hazafit, kit Fogarasnak már évekkkel ezelőtt az iskolák érdekeinek rendezése alkalmával kifejtett nagy horderejű munkálkodásában megismerni és nagyrabecsülni szerencsés alkalma vala. Tegnap volt a bérmlás, 125-en bérmlattak meg, ő excellentiája idáig mindenütt fél óránál tovább beszélt. Ma egyházi tanács-gyűlés volt, melyen az iskola-ügyet beszélték meg. Holnap reggel indulunk Nagy-Sinkre.

Tamásy Aron.

— **Vidéki levél.** M.-Vásárhely 1881. jun. 22. Fő-tisztelendő Szerkesztő ur! A helybeli róm. kath. leányiskola folyó hó 20—21-én nagyszámu díszes közönség előtt tartotta meg évi zár-vizsgáját. A növendékek értelmes — gyönyörű feleleteit még azokat is örömmel tölték el, a kik leányiskolánk iránt könnyen megmagyarázható elfogultságból gyermekeiket divatosnak nevezett magán-neveldekbén (itt nagyon bőven terem az ilyen) taníttatják németül és francziául — ábrándozni.

Ha el is kell ismernünk, hogy leányiskolánk helyisége a m.-vásárhelyi róm. kath. egyháztanácsnak, mint iskolaszéknek, nem a legnagyobb dícsőségére válik, de azt még sem tagadhatjuk el, hogy az eredmény — a körülmények számbavétele mellett — itt bármelyik nagy zó iskolájával könnyen kiállja a versenyt. Méltó elismerés illeti a tanítókat, kik hivatásuk teljes öntudatában a nehéz feladatot sikeresen megoldották.

Leányiskolánk növendékeinek összes száma ez idén 117 volt, ami Maros-Vásárhely 4000 róm. kath. hívőinek számát tekintve, csekélynek mondható. Szerintem ezen jelenséget az iskola valóban gyarló helyiségének lehet és kell tulajdonítani, a mennyiben még a legjobb akarat — a leghízelgőbb szemüvegen át — sem nézheti kielégíthetőnek azt.

Már évek óta sajnos nélkülözzük, de napról-napra égetőbbé válik egy nagyobb szerű róm. kath. leányiskola felállításának szüksége Marosvásárhelyt. Sehol a szükség nem oly kiáltó, mint itt; sehol annyi veszélylyel összekötve a halogatás nincs, mint itt. — sehol több haszon nem kecsegtet, mint itt. Érzí ezt itt minden okos ember, aki a nőnevelés messzekiható feladatát ismerve, az emberiség boldogságának szintügy, mint boldogtalanságának ősrörását s egy szebb jövő biztos alapját ebben helyezi. Azért nem is mondunk le abbéli reményünkről, hogy nemsokára Marosvásárhelyt is méltó csarnoka lesz a nőnevelésnek. Faxit Deus!

4-a.

— **Vidéki levél.** Ftdő Szerkesztő Ur! A m.-igényi róm. kath. elemi iskola f. hó 22-én tartotta meg ez évi zár-vizsgáját. D. e. 9 óraker isteni tisztelet tartott a helybeli lelkész ur által nsgos Kardos Ignác esp.-kanonok ur, és számos hívő jelenlétében. Ennek végeztével tíz óraker bevonultunk a csinosan feldíszített iskola-terembe, és szintén nagy számu érdeklődők jelenlétében kezdetét vette a tulajdonképeni vizsga. A rendes iskolai imádság után a következő tárgysorozattal folyt le: 1. Hittan és biblia. 2. Beszéd és értelemgyakorlat a kisebbekkel és magyar-ny. a nagyobbakkal. 3. Számítan. 4. Földrajz és Történelem kapcsolatosan. 5. Természetráj. Midőn mindezeknek vége volt, elnöklő kanonok-esperes ur fölemelkedett helyéből, és meleg szavakban fejezte ki köszönetét a helybeli lelkész urnak és tanítónak fáradhatatlan munkásságukért — melyet az iskolában tanúsítottak, s mely munkásságának, hogy milyen volt az eredménye, eléggé tanúsítja az, hogy a kanonok-esperes ur a jelen voltak lelki örömeire teljes megelégedését fejezte ki, mit különben a feleletek-kor is többször hangsúlyozott; továbbá intette a szülőket, hogy gyermekeiket ezután is rendszeresen küldjék az iskolába, mert mint mondá: „ezen helyen tanulják meg a gyermekek azt, a mi leghasznosabb és legszebb.“ A gyermekeket is figyelmeztette, hogy ezután is maradjanak pontos iskolába járók és szorgalmas tanulók. Öröm volt látni a mindenki arczáról lesugárzó megelégedést. — Ezután a helybeli lelkész ur vette át a szót, s először is azon érzésnek adott kifejezést egy pár szóban, maga és hívei nevében, melyet keltett mindenkiben a nsgs kanonok-espe-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Közművelődés” 26. számához.

res ur megjelenése. Ő is intette a gyermekeket, hogy a jó ésszorgalmasak is továbbra olyanok maradjanak, a gyengébbek pedig kövessék a jók példáját: s hogy annál marandóbb legyen emlékezetükben az intés: mindenkit szorgalma szerint megajándékozott azon 8 frt összegből, melyet egy-két áldozatkész, a tanügy iránt érdeklődő, jó ember volt szíves adni. Ugyanis nsgos Kardos kanonok-esperes ur kegyeskedett egy drb. 1 frt 50 kros tallért. — két drb. Mária huszast és még egy frotot adni. — Tktetes Rezmann György algondnok ur 2 frotot. T. Koperdás J. kőfaragási üzletvezető ur 2 frotot, mire a helybeli lelkész ur 2 frotot és egy Svorényi-féle olvasókönyvet tett. Fogadják a szíves ajándékozók a nyilvánosság terén is a gyermekesereg szívből fakadó hálaát és köszönetét. Midőn az elősorolt ajándékok kiosztása — érdem szerint — végbe ment, helybeli lelkész ur, mint iskolaigazgató a tanévet befejezettnek nyilvánította, mire következett egy pár szép ének s evvel az iskolaiünnepély véget ért. Nsgos kanonok-esperes ur és a tanító Sántha János helybeli lelkész ur vendégszerető asztalához hívtak meg ebédre, a mit nagyon kedélyesen el is költöttek, mert nem hiányzott a mi megvidámítja az emberek szívét.

Egy iskolabarátt.

— **Vidéki levél.** Székely-Udvarhely, 1884. jun. 22. Az irgalmas nővérek vezetése alatt álló székely-udvarhelyi rom. kath. leányiskolában folyó hó 19—21-ig tartattak meg a nyilvános vizsgálatok. Az új plébános elnöklete alatt nagy közönség jelenlétében a kezdők — jobbadán kisdődővo intézetbe való gyermekek — tették első sorban a vizsgálatot. Az apró leányok feleletein és szavalaatán meglátszott, hogy tanítójok és neveiőjok — a nővérek főnökője — kiváló tapintattal s vaóban meglepő eredmőnynyel tudja érvényesíteni a Fröbel-féle paedagogiai elveket. Pro igazan szép kezdethez méto volt a rendes tanulok probatelele. Mind a hat osztály növendékei talpraesett teletekkel, fűszerzőül közbevegyített ének s figyelmetkeltő párbeszédekkel igen kevesen gyönyörkődtték a szépszámu s nagy részben a szép nemből való közönséget. — Mondhatom, hogy az iztessel választott vallásos es hazafias szavalaatok, fűnséges tartalmu és bájos nyelvezetű dialogusok kellemesen villanyoztak fel a hideg eső idő miatt fázódó lelkeket, s mig künn a borult egek hideg könnyeket sirtak: benn a vizsgáló diszes terem vendégeinek szemében a fűnséges érzelmének könnyei ragyogtak.

Jól esik konstatálhatnom azt is, hogy a mi igr. nővéreink a nálunk némelyektől annyira hangsulyozott német nyelv tanításnak különben is kevés sikerű forcirozása helyett kiváló gondot a magyaryelvevre, magyar történelemre, a női kezi munkákra, kivált a fehérnemű varrásra fordítottak. A ket felső osztály növendékeinél azonban e tekintetben is realis eredményt láthattunk, mert a növendékek csekély kivetellel a gramatikai analysist kifogástalan pontossággal német nyelven tudtak eszközölni.

A vizsgálatok fényes eredménye bizonyára fokozni fogja azon tiszteletet, melyet városunk közönsége e jeles tanítónők iránt már eddig is tanusított — tanusított ki-

vált, miótakezdette tapasztalni, hogy ők valóban a krisztusi irgalmasság leányai, kik — habár városunknak csak pár éves lakói s maguk is még csak szegényesen vannak ellátva: szegény gyermekeket maguk ruháznak, a tanításból fennmaradt idejőkben betegeket látogatnak és ápolnak. Midőn látom egyfelől a fennebb csak darabos vonásokban vázolt szép eredményű s kiválóan magyar zamatu tanítást, másfelől pedig a város betegei- s szegényeivel szemben tanusított önfeláldozó szeretetet: nem csodálkozom azon, hogy városunk közelebből megválasztott képviselője, a nagylelkű Szilágyi Virgil, — mint biztos forrásból épen most hallám egyhangulag történt megválasztatásának emlékére 2500 frotot adván képviselt városának humanitarius czélokra, ezen összegből 1000 forintot az irgalmas nővérek vezetése alatt álló leányiskolának rendelt adatni.

—h—l.

— **Nyilvános köszönet.** Csik-Szentmiklóson 1884. junius 21-én. Ftdő Szerkesztő ur! Engedje meg, hogy becses lapjában a Csikszentmiklóson a f. évi junius 2-ántüztkárt szenvedettek nevében hálas köszönetet mondhsak azon jó lelkeknek, kik a mai hideg korban sem szűntek meg segíteni a szerencsétleneken.

Igy erkölcsi kötelességemnek tartom első sorban hálas köszönetet mondani — a zetalaki esperes-plébános Ftdő Andrásy Józset urnak, ki a mai napon posta után szegény égetteinket 5 frittal segítette fel, nemkülönben meg kell emlékezniem jó lelkű helybeli plébános Bálinth Lázár urról, ki most másodsor nyitja fel tárczáját 5 frittal és két köböl gabonával azokat boldogítani.

Végre köszönetet kell mondanom Csik-Szent-Mihály község derék birájának — Koncz József urnak, ki községében 5 frt 07 krajczárt gyűjtött égetteink számára. — Kiss Dénes 1 frotot, Péter József szintén egy frotot voltak szívesek ugyan ezen czélra adományozni. — S midőn utoljára is köszönetet mondok nagylelkű adakozóinknak, kívánom, hogy azok, kik szívőkben hordják a szerencsétlenek sorsát, ne legyenek soha szerencsétlenek. — Isten tizesse meg adományait!

Kiss Dénes.Cs.-Delne, Borzsova és Sztmiklós
községek kjegyzője.**Irodalom.**

Felhívás a „Szatmár és vidéke” című társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilap megrendelésére. Ahülirott tisztelettel hozom a m. t. közönség becses tudomására, hogy folyó évi julius 1-től „Szatmár és vidéke” czímen egy Szatmár-Németi és vidékének összes közéletét felölelő társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilapot indítok meg. A lap szerkesztőjeül: Sarmaságh Gézat. — belmunkatársakul: Dr. Fejes Istvánt és Bodnár Gáspárt sikerült megnyernem, a kiknek ezideig is számos kiváló erő igerte meg a szellemi támogatást. A lap egyelőre hetenkint egyszer, kedden délelőtt, a közönség kellő mérvű pártolása esetén kétszer (pénteken) fog megjelenni. Az előfizetés díját egy évre 3 frt, félévre

1 frt 50 kr. negyedévre 75 kr., községek, községi jegyzők és néptanítók részére egész évre 2 frtban állapítottam meg. Az előfizetések és megrendelések: Molnár János kiadó- és könyvnyomdatulajdonoshoz Szatmárra küldendők. Magamat s a lapot, melynek első és mutatvány-száma folyó évi jun. 23-án fog megjelenni, a m. t. közönség szíves pártfogásába ajánlva, maradok Szatmáron, 1884. jun. hó 5-én. teljes tisztelettel **Molnár János**, lapkiadó- és könyvnyomdatulajdonos.

— Megjelent: **„Tájékoztató és egyházművészeti lap.”** Szerkesztik és kiadják Füssy Tamás, Dr. Czóbor Béla. 1884. évf. VI. szám. Tartalom: I. Tájékoztató. 1. A papság és a honatyák választása. — 2. Az angol vasárnap. — 3. Irodalmi szemle. — 4. Egyházipolitikai áttekintés. — II. Egyházművészeti lap. 1. Az országos ötvösműkiállításról. — 2. A zalavári egyházi szerelvények. — 3. Rövid közlemények. — 4. A lelkeskedő papság köréből. — 5. Irodalom. — 6. Vegyesek. — 7. 12 ábra. — A VII-ik szám megjelenik július 1-én.

— **„Isten ígéje szent beszédekben.”** Szerkeszti Jagicza Lajos. IX. évf. 7-ik füzet. Tartalom: a) Pünkösöd ut. IV. vasárnapra. A római pápa tévmentes tekintélyéről. — b) Pünkösöd ut. V. vasárnapra. Mire kell beszédünkben vigyázni, hogy a haragra okot ne szolgáltatassunk? c) Pünkösöd ut. VI. vas-*ra*. Azon veszély nagyságáról, melybe a hidegség bennünket dönt. — d) Pünkösöd után VII. vasárnapra. Szent vallásunk biztosító intézetéről. — e) Pünkösöd után VIII. vasárnapra. Ne bánts a másét. — f) Pünkösöd után IX. vasárnapra. Az ur Jézus könnyeiről. — g) Huszonöt éves jubileumra. A pap örömei és fájdalomairól. — Előfizetési ára egy egész évre — tizenkét füzet — két forint.

A napi események köréből.

— Püspök urunk ő nméltósága folyó hó 29-én este fog bérmautjából székhelyére visszaérkezni. Nevezett napon délelőtt Szerdahelytt fogja a bér-málás szentségét kiosztani. Mint értesülünk a szerdahelyiek a Főpásztor ünnepélyes fogadására minden lehetőt megtesznek, hogy a valódi diadalkörutnak méltó koronáját föltehessék. A szent ténykedések után bannquette lesz, melyre többen kaptak meghívókat a vidékről is. — Isten hozza vissza ő nagyméltóságát szerető körünkbe szerencsésen!

— **A kfchérvári irg. nővérek** leánynevelő intézetében a f. évi zárvizsgálatok június 24—26. napjain tartattak meg a nagyszámu szülők és számos tanúgybarát részvéte mellett. A vizsgálatok ugy a kezdőknl, mint a

már előhaladotknál kitünően sikerültek. A derék ügy buzgó nővéreknek világos, szabatos és kimerítő kérdéseire adott remek feleletekben a szorgalmas növendékek egymást felülmulni versenyeztek. Elnöklő Barts Ferencz püspökhelyettes és nagyprépost ur ő nsga nem is mulasztotta el ezért a fáradszatos nővéreknek elismeréssel párosult köszönetet mondani, a növendékeket pedig tapintatosan megdicsérő és további buzgóságra intő szavakban ernyedetlen kitartásra inteni. — Mi pedig vallási ügy, mint nemzetiségi szempontból szívünkbnl óhajtuk, hogy ezen szép intézet, mely ezen oly sok nemzetiségű városban és vidéken valódi nemzeti missiót teljesít, évszázadokon át vivat, crescat, floreat! —

— **„Székely vallás.”** Eddigél többször hallottuk emlegetni, bármennyire alaptalanul is, hogy a kalvinizmus a „magyar vallás”; de „székely vallásnak” még csak nevét sem hallottuk soha. Ezenvallás feltalálásának kétes dícsősége senki másé, mint az Ugron Gábor uré, a székely-kereszturi választókerület által újból megválasztott országos képviselőé, s e révén az erd. rom. kath. Státusgyűlés tagjáé. Nos, hát az összes vallásfelekezetek között vajjon melyiknek jutott a nagy szerencse — hogy Ugron Gábor által a székelyek vallásául nyíltan, ünnepeles alkalommal kikiáltassék? Megfelel ezen kérdésre a következő eset, melyet nem árt megörökíteni. Ugyanis a napokban ünnepelték meg a Segesvárt lakó unitáriusok egy fiók ecelésiába való tömörülésüknek eseményét, melynek záradékát egy kis szeretettlakoma képezte. Ezen lakomán Ugron Gábor is jelen volt; midőn a szokásos pohárköszöntők kezdetüket vették, ő sem hiányozhatott a versenyzők díszes sorából, s mert ő az ő „nagy” szívet dagasztó világmozgató érzelmeknek csak is ahhoz méltó magas eszmékben szokott nagy hangu kifejezést adni — hát ő nsga ezen alkalommal is sem többért sem kevesebbért nem ivott, mint „az unitárius, mint a székely vallás jövőjeért.” De azért Ugron Gábor ezután is az erd. rom. kath. Státusgyűlésnek tagja marad, — mert: „még a püspök által excommunicálva nincs!” Proficiat!

— **Az irod. társulat pénztárába fizettek:** Dr. Barts Ferencz, ptg. 1884-re 6 frt. Kardos Ignác, ptg. 1884-re 5 frt. Andrásy József, ptg. 1884-re 5 frt. Fülöp Adorján, rtg. 1884-re 2 frt. Bálint László, elf. 1884. 1 frt. Markaly Antal, elf. 1884-re 3 frt. Jankó Antal, elf. 1884-re 1 frt. Spaller József, rtg. 1884-re 2 frt. Schnell József, elf. 1884-re 4 frt. Vitális Károly, elf. 1884-re 2 frt. Haydn Hugó, rtg. 1883-ra 2 frt. Vas Albert, elf. 1884-re 2 frt. Salamon Alajos, ptg. 1884-re 5 frt. Kolozsvári Kör, elf. 1884-re 2 frt. Terézvárházi tanítótestület, rtg. 1884-re 2 frt. Kiss Dénes, elf. 1884-re 2 frt. Nagy Ignác, elf. 1883-re 2 frt.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA. FÁBIÁN SÁNDOR. GIDÓFALVY GERGELY. STRAUBERT ÖDON.